

ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ

УДК 930.1 (477+82) «18/19»

Віктор Погромський

ЕМІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ДО АРГЕНТИНИ У ВИСВІТЛЕННІ ПОЛЬСЬКОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ

Початок ХХ ст. став періодом розгортання процесів, що призвели до трансформації та розпаду епохи імперій. Складні демографічні процеси, що тривали з кінця ХІХ ст., призвели до поширення переселенського руху «за океан». Не оминули ці процеси й Австро-Угорщину та Польщу до складу яких входили території сучасної Західної України – Галичина та Волинь. Тож є цілком природним той факт, що сучасні польські історики приділили певну увагу еміграційним процесам до Республіки Аргентина. Зважаючи на присутність значної кількості українського компоненту в етнічному складі населення польських територій першої третини ХХ ст., дослідження польської історіографії української еміграції до Аргентини і є завданням даної наукової розвідки.

Необхідно зазначити, що у поданому формулюванні наукове дослідження не було висвітлено у польській історичній науці. Така ж сама ситуація й у закордонній історіографії. Немає жодних подібних досліджень і в українських наукових колах. Таким чином запропоновану нами тему наукового пошуку можна вважати новаторською та малодослідженою. Виходячи з цього необхідно наголосити на наявності недостатньо дослідженої проблеми – висвітлення української еміграції до Аргентини у польській історіографії.

Досліджуючи стан польської історіографії зазначеного питання необхідно наголосити, що польськомовна література репрезентована насамперед творами видатного польського громадсько-політичного діяча, краківського адвоката, професора

права Університету Яна-Казимира у Львові – Леопольда Каро (1864-1939 рр.). Його перу належить низка монографічних досліджень польською та німецькою мовами, популярних брошур, статей у газетах і часописах, наприклад, робота «Міграції та еміграційна політика з особливим урахуванням польських відносин» («Emigracja i polityka emigracyjna ze szczególnem uwzględnieniem stosunków polskich») була присвячена європейській і заатлантичній міграції, зокрема у США, Аргентині та Бразилії [1].

У своїх працях Л. Каро пропонував практичні рекомендації щодо полегшення умов еміграції для мігрантів, зокрема, створення благодійних товариств, що займалися б інформуванням бажаючих емігрувати про наявність нових земель та умов еміграції; встановлення більш жорсткого контролю за діяльністю агентів посередницьких контор; реформування діяльності консульств з метою покращення захисту прав польських емігрантів та ін. Більшості цих проблем присвячена робота «Польська еміграція» («Emigracja polska») [2].

В іншій роботі з подібною назвою – «Польська еміграція» («Wychodźstwo polskie»), що вийшла у 1907 р. окремий розділ присвячений Аргентині [3]. У цій роботі більш докладно подано інформацію щодо перспектив переселенців до Аргентини, запропоновано основні алгоритми інтеграції аргентинській республіки, надано інформацію щодо регіонів компактного проживання вихідців з Польщі, у тому числі українців і русинів.

Праці Л. Каро є інформаційно насиченими, містять багато цікавого матеріалу щодо еміграції галичан і буковинців за межі Австро-Угорщини, у тому числі й в Аргентину.

Певний інтерес представляє популяризаторська праця Романа Йордана «Аргентина в якості майданчика для польської еміграції: доповідь з туристичної інформації» («*Argentyna jako teren dla polskiego wychodźstwa: sprawozdanie z podróży informacyjnej*»), написана за результатами подорожі до Аргентини та видана коштами Польського еміграційного товариства. У ній автор характеризує Аргентину як терен для польської колонізації й яскраво змальовує перспективи для емігрантів до цієї країни [16].

Протягом 1920-х – 1930-х рр. вийшли друком чимало праць польських науковців, громадських діячів, речників урядових кіл, присвячені польському еміграційному рухові до Латинської Америки. Йозеф Околович розкриває завдання польської еміграційної політики, акцентуючи увагу на необхідності урядової підтримки співвітчизників за кордоном [7; 8].

Ґрунтовна монографія Йозефа Влодека «Аргентина та еміграція: з особливим акцентом на польській еміграції» («*Argentyna i emigracja: ze szczególnym uwzględnieniem emigracji polskiej*»), присвячена безпосередньо еміграції населення з польського терену до Аргентини. Значну увагу автор приділяє еміграції зі «Східної Польщі», тобто Волині та Галичини, надає аналіз статистики міграції по рокам і територіям. Серед статистичних показників ним використовуються і дані про релігійну приналежність мігрантів (католики, греко-католики, православні, іудеї), що дає нам можливість визначити відсоток власне українського населення серед мігрантів до Аргентини [15].

Важливим є і науковий доробок відомих польських істориків. Зокрема у роботі «Бразильська гарячка» («*Gorączka brazylijska*») К. Гроньовський [4] розкриває особливості інтенсивного переселенського руху, що охопив Польщу на початку ХХ ст. Він зазначає, що терміном «Бразильська гарячка» називалась еміграція до будь-якої кра-

їни Південної Америки, а не тільки до Бразилії.

Ще одним відомим польським істориком, що займався проблемами переселення до Аргентини з території Польщі, є Р. Стемпловський [5], у роботі якого міститься аналіз еміграції з території Польщі до країн Латинської Америки та міжетнічних польсько-українських відносин у країнах імміграції. Надзвичайно цінними, у розрізі досліджуваної тематики, є документи польського консульства у Буенос-Айресі, опубліковані Ришардом Стемпловським у 1970-ті рр., зокрема, «Записка про український національний рух в Аргентині», підготовлена радником консульства у 1935 р. [13].

Сучасна польська історіографія акцентує увагу лише на одному аспекті українсько-аргентинських зв'язків кінця ХІХ – першої третини ХХ ст. – міграції українського населення греко-католицького та православного віросповідань з Волині та Галичини до Аргентини, колонізаційному русі євреїв, поляків та українців у Латинській Америці, міжетнічних відносинах у провінціях їх компактного проживання. Важливий внесок як у польську латиноамериканістику, так і у дослідження еміграції українців зробив, згадуваний вище, провідний співробітник Інституту іберійських та іberoамериканських студій Варшавського університету Р. Стемпловський. За його науковою редакцією побачила світ колективна монографія «Поляки, росіяни, українці. Аргентинці. Колонізація в Місіонес. 1892-2009» («*Polacy, Rusini i Ukraińcy, Argentyniacy. Osadnictwo w Misiones 1892-2009*») (Варшава, 2011), автори якої виділяють декілька етапів у розвитку колонізації та міжетнічних відносин в аргентинській провінції Місіонес, визначають фактори, що сприяли колонізації [9].

Ще одна робота цього автора «Слов'янські поселенці на північному сході Аргентини (1897-1938). Проблеми, джерела та дослідження у Польщі» («*Los colonos eslavos del Nordeste Argentino (1897-1938). Problemática, fuentes e investigaciones en Polonia*») [12] ілюструє дослідження автора щодо значення слов'янської еміграції до Аргентини, виділяючи окремо українців, білорусів і поляків. Автор визначає спільні

й окремі риси цих етносів у колонізації території Аргентини.

Певний інтерес для дослідника еміграції до Аргентини може представляти монографія Єжи Мазурека «Країна та еміграція: народний рух за селянську еміграцію до країн Латинської Америки (до 1939 р.)» («Kraj a emigracja: ruch ludowy wobec wychodźstwa chłopskiego do krajów Ameryki Łacińskiej (do 1939 roku)») (Варшава, 2006) [6]. Автор висвітлює передумови та причини еміграції селян з території Галичини до Аргентини, з'ясовує специфіку єврейської еміграції з польських теренів, розкриває роль еміграційних товариств і пароплавних агентств у поширенні еміграційного руху.

У публікаціях 2000-х років Клаудія Койровіч [17], Роман Помірко [10], Дорота Прашалович [11] характеризують польську еміграцію, включаючи й еміграцію з території Східної Галичини, до Латинської Америки та відносини між поляками, росіянами, українцями на території аргентинської провінції Місіонес.

Ще один польський автор А. Валашек у роботі «Емігранти або поляки? Страху і надії про еміграції з Польщі 1870-1939» («Wychodźcy, Emigrants or Poles? Fears and Hopes about Emigration in Poland 1870-1939») [14] розкриває передумови еміграційних процесів, що мали місце у Польщі у кінці XIX – на початку XX ст. Він наголошує на значному впливі зовнішніх і внутрішніх факторів, що підштовхнули широкі маси польського суспільства до пошуку кращої долі за кордоном, зокрема і українців у цьому складі.

Аналіз польської історіографії еміграції українців з території Польщі на початку XX ст. засвідчив як наявність значних здобутків у розробці окремих аспектів, так і відсутність комплексного дослідження українсько-аргентинських зв'язків кінця XIX – першої третини XX ст. у польській історіографії.

Таким чином, можна підсумувати, що для більш детального розуміння зародження та формування української діаспори в Аргентині необхідно звернути увагу і на досягнення польських науковців у галузі вивчення польської еміграції до Південної Америки, зважаючи на те, що українці та-

кож були складовою частиною усередині польських переселенських мас.

Необхідно відзначити, що проблемі дослідження еміграції до Аргентини приділяли увагу як дослідники – сучасники подій, безпосередні учасники еміграційного руху, так і польські науковці XX-XXI ст. Однак, безумовно подана наукова публікація є лише певною спробою узагальнення і може вважатися першою спробою аналізу запропонованої проблеми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Caro L. Emigracja i polityka emigracyjna ze szczególnem uwzględnieniem stosunków polskich / L. Caro, K. English. – Poznań: Księgarnia św. Wojciecha, 1914. – 369 s.
2. Caro L. Emigracja polska / L. Caro. – Lwów: Gebethner, 1913. – 281 s.
3. Caro L. Wychodźstwo polskie / L. Caro. – Warszawa: Gebethner i Wolff, 1907. – 127 p.
4. Groniowski K. Gorączka brazylijska / Krzysztof Groniowski // Kwartalnik Historyczny. – 1967. – № 2. – S.317-341.
5. Kojrowicz C.S. Los inmigrantes polacos en Misiones y su primer pan de maíz / Claudia Stefanetti Kojrowicz [Електронний ресурс] // XII Conferencia Internacional de Historia Oral. – Pietermaritzburg, Sudáfrica. 24-27 de junio 2002. – Польське національне товариство «Білий орел» в Аргентині. – Режим доступу: <http://www.elaguilablanca.com.ar/Descargas/Primerpandeamaiz.pdf>
6. Mazurek J. Kraj a emigracja: ruch ludowy wobec wychodźstwa chłopskiego do krajów Ameryki Łacińskiej (do 1939 roku) / Jerzy Mazurek. – Warszawa: Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego & Instytut Studiów Iberyjskich i Iberoamerykańskich UW, 2006. – 479 s.
7. Okołowicz J. Wychodźstwo i osadnictwo polskie przed wojną światową / Józef Okołowicz. – Warszawa: S.n., 1920. – 412 s.
8. Okołowicz J. Zadania polskiej polityki emigracyjnej / Józef Okołowicz. – Warszawa, 1918. – 34 s.
9. Polacy, Rusini i Ukraińcy, Argentyńczycy. Osadnictwo w Misiones 1892-2009 / Redakcja naukowa Ryszard Stemplowski. – Warszawa: Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego & Instytut Studiów Iberyjskich i Iberoamerykańskich UW, 2011. – 593 s.
10. Pomirko R. Los ucranianos en Argentina: cooperación intercultural, humanitaria, económica y profesional / Román Pomirko [Електронний ресурс] // Revista del CESLA. – Varsovia, Polonia, 2010. – Vol. 1. № 13. – P.257-263. – Режим доступу: <http://redalyc.uaemex.mx/redalyc/pdf/2433/243316419020.pdf>
11. Praszalowicz D. Overseas migration from Partitioned Poland: Poznania and eastern Galicia as Case Studies / D. Praszalowicz [Electronic resource] //

Polish American studies. – 2003. – Autumn. – Vol. LX. # 2. – Mode of access: <http://www.polishamericanstudies.org/publications.htm>

12. Stemplowski R. Los colonos esclavos del Nordeste Argentino (1897-1938). Problemática, fuentes e investigaciones en Polonia / Ryszard Stemplowski // Estudios Latinoamericanos. – 1985. – Vol. 10. – P.169-183.

13. Stemplowski R. Los ucranianos en la Argentina / Ryszard Stemplowski // Estudios Latinoamericanos. – 1976. – Vol. 3. – P.289-307.

14. Walaszek A. Wychodźcy, Emigrants or Poles? Fears and Hopes about Emigration in Poland 1870-1939 / A. Walaszek [Electronic resource] // Det Norske Utvandrersenteret. The Norwegian Emigration center. – Mode of access:

<http://www.utvandrersenteret.no/doc/Adam%20Walaszek.PDF>

15. Włodek J. Argentyna i emigracja: ze szczególnym uwzględnieniem emigracji polskiej / Józef Włodek; z przedm. Wincentego C. Gallo. – Warszawa: M. Arct, 1923. – 513 s.

16. Jordan R. Argentyna jako teren dla polskiego wychodźstwa: sprawozdanie z podróży informacyjnej / Roman Jordan. – Kraków: Polskie Tow. Emigr., 1912. – 44 s.

17. Kojrowicz C.S. Los inmigrantes polacos en Misiones y su primer pan de maíz / Claudia Stefanetti Kojrowicz [Електронний ресурс] // XII Conferencia Internacional de Historia Oral. – Pietermaritzburg, Sudáfrica. 24-27 de junio 2002. – Польське національне товариство «Білий орел» в Аргентині. – Режим доступу: <http://www.elaguilablanca.com.ar/Descargas/Primerpandeamaiz.pdf>

Віктор Погромський Еміграція українців до Аргентини у висвітленні польської історіографії

Розглянуто зв'язки українських етнічних земель з Аргентиною у висвітленні польської історіографії. Досліджено здобутки польських науковців в галузі висвітлення контактів етнічних українських земель з Республікою Аргентина в тому числі і тих територій, що входили до складу Польщі на початку ХХ ст. та у міжвоєнний період.

Ключові слова: українська етнічна територія, Аргентина, польська історіографія, українська еміграція

Віктор Погромский Эмиграция украинцев в Аргентину в освещении польской историографии

Рассмотрены связи украинских этнических земель с Аргентиной в освещении польской историографии. Исследованы достижения польских ученых в области освещения контактов этнических украинских земель с Республикой Аргентина в том числе и территорий, входивших в состав Польши в начале ХХ ст. и в межвоенный период.

Ключевые слова: Украинская этническая территория, Аргентина, польская историография, украинская эмиграция

Victor Pohromskiy Ukrainian Emigration to Argentina in interpretation Polish historiography

The article describes the communication Ukrainian ethnic lands with Argentina in interpretation of Polish historiography. Achievements of the Polish scientists studied in the field of lighting contacts ethnic Ukrainian lands with the Republic of Argentina including territories that were part of Poland in the early twentieth century and in the interwar period.

Keywords: Ukrainian ethnic territory, Argentina, Polish historiography, Ukrainian emigration

Рецензенти:

Казьмирчук Г.Д., д.і.н., професор

Тригуб О.П., д.і.н., доцент

Надійшла до редакції 25.11.2012 р.